
ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ МОРСЬКИМ ТРАНСПОРТОМ В УКРАЇНІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ (АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ)

УДК 342.9

Сікорський О. П.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

У статті розглянуто загальні адміністративно-правові аспекти діяльності органів державного управління України в сфері морського транспорту. В роботі розкрита компетенція вказаних державних органів та визначено основні проблемні питання функціонування морського транспортного комплексу України в цілому.

Ключові слова: державне управління, морський транспорт, морський порт.

Розбудова України як незалежної суверенної держави передбачає проведення кардинальних трансформаційних перетворень в транспортному секторі нашої держави. Оскільки, в умовах ринкової економіки, сталий і стабільний розвиток світових господарських зв'язків України, можливий лише за умови конкурентоспроможного морського транспортного потенціалу.

На сьогодні, невід'ємною складовою економіки будь-якої країни, що розвивається на основі приватної власності і товарно-грошових відносин, являється добре розвинутий морський транспорт. Не секрет, що саме морський транспорт займає провідне місце в зовнішньоекономічній діяльності України, так як ним перевозиться більше половини всіх зовнішньоторговельних вантажів і даний вид транспорту не потребує великих затрат як інші види транспорту. Тому державна політика у сфері морського транспортного комплексу України повинна спрямовуватися відповідно до міжнародних стандартів з метою входження транспортного комплексу України до європейської і світової транспортної системи, що позитивно вплине на національну безпеку України.

Дослідження теоретичних основ та практичних аспектів державного управління у сфері морського транспорту здійснювали такі відомі українські та російські вчені як: М. В. Андреева, Ю. М. Гончаров, І. І. Герлін, А. К. Жудро, Г. Г. Іванов, В. М. Загорулько, О. Р. Магамадов, І. В. Морозов, Є. М. Сич, Ю. М. Цветовта ін.

Однак, не зважаючи на значну кількість наукових робіт, які висвітлюють питання державного управління морського транспорту, дане питання потребує подальшого доопрацювання та всебічного дослідження. Адже окремі, наукові

напрацювання деяких вчених або втратили свою актуальність, або подекуди, уже не відповідають новим реаліям державотворення, які постали перед державним управлінням в Україні з огляду на євроінтеграційні плани нашої держави, а це, власне, вимагає продовження наукових пошуків в сфері морського транспорту.

Отже, мета даної статті полягає у тому, щоб на основі аналізу чинного законодавства України і практики його реалізації та в контексті сучасних теоретичних досягнень юридичної науки, визначити розуміння державного управління морським транспортом й основні проблемні питання функціонування морського транспортного комплексу України в цілому.

Першим кроком на шляху до досягнення сформульованої вище мети, на наш погляд, має стати з'ясування теоретичного розуміння категорії державне управління та склад морського транспорту. Одразу зазначимо, що управління багатоаспектне явище, яке досліджується багатьма науками, зокрема філософією, соціологією, політологією, економікою та ін., проте категорія "державне управління" розглядається лише в теорії держави і права, теорії управління, конституційному праві та в адміністративному праві. На сьогодні виробилось два підходи до визначення державного управління. Так, одні вчені є прихильниками так званого "широкого" підходу до тлумачення поняття державного управління, відповідно до якого державне управління є різновидом соціального управління, яке можна визначити як практичний, організуючий і регулюючий вплив держави на суспільну життєдіяльність людей з метою її впорядкування, збереження або перетворення, спираючись на владну силу. Такий підхід до визначення державного управління характерний для представників теорії держави і права, теорії управління, конституційного права. Представники ж адміністративно-правової науки дотримуються так званого "вузького" підходу до тлумачення державного управління, акцентуючи увагу на тому, що державне управління – це вид діяльності держави, що притаманний не будь-яким її органам, а лише окремому виду, основним з яких є органи виконавчої влади [1, с. 60].

Проведений аналіз наукової літератури, присвячений визначенню поняття "державне управління" дозволяє зробити висновок про те, що найбільш вдалим,

з нашої точки зору, уявляється визначення наведене Т. О. Коломоєць, яка під державним управлінням розуміє вид соціального управління, вид специфічної діяльності держави, що дістає вияв у функціонуванні її органів, які впливають на суспільні відносини з метою її урегулювання відповідно до державних інтересів [2, с. 97].

Що ж стосується морського транспорту, то відповідно до ст. 24 Закону України "Про транспорт" до складу морського транспорту входять підприємства морського транспорту, що здійснюють перевезення пасажирів, вантажів, багажу, пошти, судна, судноремонтні заводи, морські шляхи сполучення, а також підприємства зв'язку, промислові, торговельні, будівельні і постачальницькі підприємства, навчальні заклади, заклади охорони здоров'я, фізичної культури, науково-дослідні, проектно-конструкторські організації та інші підприємства, установи та організації незалежно від форм власності, що забезпечують роботу морського транспорту [3].

На підставі вищевикладеного можна зробити висновок, що державне управління морським транспортом це – особливий вид діяльності держави, який здійснюється органами виконавчої влади, з метою впорядкування та контролю суспільних відносин щодо організаційно-правових форм, умов та порядку експлуатації морського транспорту під час торговельного мореплавства, морської діяльності або морської господарської діяльності.

Вказані суспільні відносини, виникають не лише щодо транспортування пасажирів чи вантажу, а й у зв'язку з обслуговуванням цього процесу взагалі. Наслідком такої різноманітності морських транспортних правовідносин являється їх складність та правове закріплення в нормативно-правових актах міжнародного та державного значення.

Серед основних правових витоків, за допомогою яких здійснюється державне управління морських транспортних правовідносин в Україні, можна виділити: Кодекс торговельного мореплавства України; Водний кодекс України; Закон України "Про транспорт", Закон України "Про морські порти України" та ін.

Однак, для того щоб Україна стала повноцінною морською державою, вищевказані джерела морського транспортного права України, потрібно доопрацювати відповідно до законодавства ЄС в частині проекту та безпеки суден, визначення юридичного статусу команд суден, ясності в інвестиційній політиці морських портів та ін. Дані консультації та пропозиції були надані в рамках підтримки України до Транс-Європейської транспортної мережі ТЄМ-Т [4].

Варто зазначити, що для ефективного функціонування морського транспорту, окрім чіткої нормативно-правової основи діяльності цього виду транспорту, також необхідно утворити систему державних органів для управління правовідносинами, які виникають під час використання морського транспорту. Зокрема, головним органом у системі центральних органів виконавчої влади у формуванні та забезпеченні реалізації державної політики у сфері морського транспорту є Міністерство інфраструктури України (далі – Мінінфраструктури України) [5]. Органом галузевого управління морським транспортом є Державна інспекція України з безпеки на морському та річковому транспорті (далі – Укрморрічінспекція), яка є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується КМУ – через Міністра інфраструктури України. Основним завданням Укрморрічінспекції є реалізація державної політики у сфері безпеки на морському транспорті; здійснення відповідно до законодавства державного нагляду (контролю) за безпекою на морському транспорті; внесення пропозицій щодо формування державної політики з безпеки на морському транспорті; надання адміністративних послуг у сфері морського транспорту [6, п. 1, 3].

У системі державного управління морським транспортом також діють спеціалізовані установи та організації: ДП "Класифікаційне товариство Регістр судноплавства України", діяльність якого пов'язана з забезпечення безпеки судноплавства шляхом технічного нагляду [7]; лоцманські підприємства, які здійснюють діяльність з лоцманського проведення суден на підходах до морських портів, у межах акваторій цих портів, а також між морськими портами незалежно від прапора держави, під яким плаває судно, і форми власності судна,

яке перебуває у визначених районах лоцманського проведення суден, а також на судновласників, фрахтувальників, морських агентів, капітанів суден, інших уповноважених судновласником осіб, що замовляють послуги з лоцманського проведення суден [8, п. 1.1]; Державне підприємство морських телекомунікацій України, яке являється провідною установою з питань організації впровадження і подальшої експлуатації Глобальної морської системи зв'язку під час лиха і для забезпечення безпеки мореплавства (ГМЗЛБ) [9].

Важливе місце в інфраструктурі морського транспорту займає Морський порт. Морський порт – це визначені межами територія та акваторія, обладнані для обслуговування суден і пасажирів, проведення вантажних, транспортних та експедиційних робіт, а також інших пов'язаних з цим видів господарської діяльності [10, ст. 1.]. На морські порти покладається здійснення таких функцій, як організація та забезпечення безпеки мореплавства у морському порту; навігаційно-гідрографічне забезпечення судноплавства у внутрішніх водах, територіальному морі та виключній морській економічній зоні України; стоянка і контрольний огляд судна [11, ст. 73-79].

Забезпечення функціонування морських портів, організації та забезпечення безпеки судноплавства, утримання та ефективного використання державного майна, закріпленого за ним на праві господарського відання та отримання прибутку здійснює Адміністрація морських портів України [10, ст. 14]. До складу адміністрації морських портів України входить служба капітана морського порту, яку очолює капітан морського порту. Капітан морського порту призначається на посаду і звільняється з посади Міністерством інфраструктури України за поданням Укрморрічінспекції. Капітан морського порту підпорядковується Голові Укрморрічінспекції [12]. Для забезпечення безпеки мореплавства і порядку в морському порту, капітан морського порту видає розпорядження, які є обов'язковими для всіх суден, юридичних і фізичних осіб, які перебувають в акваторії та на території цього морського порту, а також він виконує й інші функції згідно зі ст. 78 Кодексу торговельного мореплавства України та ст. 78 Закону України "Про морські порти України" [10, 11].

Для ефективного функціонування вище вказаної системи органів державного управління морським транспортом, необхідно також створити та нормативно визначити правову основу діяльності службово-допоміжного, технічного та рятувального флоту України з чіткою схемою підпорядкування та взаємодії.

На останок зазначимо, що на сьогодні, головною серйозною проблемою у галузі морського транспорту є значний знос рухомого складу, недостатній обсяг інвестицій, обмеженість бюджетного фінансування та амортизаційних відрахувань, низький рівень використання транзитного потенціалу держави через незадовільний технічний стан суден, морських портів й інфраструктури морського транспорту в цілому. Тож, для конкурентоспроможності морського транспорту, нині особливу увагу потрібно звернути не лише на правове й організаційне забезпечення діяльності морського транспорту України, а й на економічні питання його функціонування з метою технічної та технологічної модернізації відповідно до міжнародних стандартів та вимог шляхом: оновлення та модернізації морського флоту, зареєстрованого в Україні; укрупнення акціонерних судноплавних компаній, впровадження заходів захисту національних судновласників; подальший розвиток пропускних спроможностей морських портів та розширення мережі спеціалізованих терміналів у портах, посилення інноваційної активності підприємств.

Підсумовуючи викладене вище, можна зробити наступні висновки: державне управління морським транспортом це – особливий вид діяльності держави, який здійснюється органами виконавчої влади, з метою впорядкування та контролю суспільних відносин щодо організаційно-правових форм, умов та порядку експлуатації морського транспорту під час торговельного мореплавства, морської діяльності або морської господарської діяльності.

На теперішній час для конкурентоспроможності морського транспорту України, потрібно привести національне законодавство в даній сфері відповідно до міжнародних стандартів, з урахуванням організаційно-економічних особливостей функціонування цього важливого сектору економіки.

Список використаних джерел:

1. *Ткач М.П.* Проблеми визначення поняття державного управління / М. П. Ткач // Правовий вісник Української академії банківської справи. – 2012. – № 1 (6). – С. 60–65.
2. Адміністративне право України : підручник: за заг. ред. д.ю.н., проф. *Коломоєць Т.О.* – Київ: Істина., 2008. – 457 с.
3. Про транспорт : закон України від 10.11.1994 р. № 232/94-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 51. – Стаття 446.
4. Підтримка України до підтримки України до Транс-Європейської транспортної мережі ТЄМ-Т : [електронний ресурс]. Режим доступу: http://tent.org.ua/data/upload/publication/main/ua/517/fr_5.2_maritime_policy_paper_ukr.pdf
5. Про Положення про Міністерство інфраструктури України : Указ Президента України від 12.05.2011 № 581/2011 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 37. – Стор. 49, стаття 1513.
6. Положення про Державну інспекцію України з безпеки на морському та річковому транспорті : указ Президента України від 08.04.2011 № 447/2011 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 29. – Стор. 240, стаття 1255.
7. Державне підприємство "Класифікаційне товариство Регістр судноплавства України" [електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт ДПКласифікаційне товариство Регістр судноплавства України. – Режим доступу: <http://shipregister.ua/about/index.html>.
8. Положення про морських лоцманів : наказ Міністерства інфраструктури України від 08.05.2013 р. № 292 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 46. – Стор. 39, стаття 1639.
9. Про впровадження Глобальної морської системи зв'язку під час лиха та для забезпечення безпеки мореплавства :наказ Міністерства транспорту України від 07.07.1998 р. № 271 // Офіційний вісник України. – 1998. – № 30. – Стор. 235.
10. Про морські порти України : закон України від 17.05.2012 р. № 4709-VI // Офіційний вісник України. – 2012. – № 45. – Стор. 16, стаття 1729.
11. Кодекс торговельного мореплавства // Відомості Верховної Ради України. 1995. – № 47. – Стаття 349.

12. Положення про капітана морського порту та службу капітана морського порту // Наказ Міністерства інфраструктури України від 27.03.2013 р. № 190 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 36. – Стор. 182, стаття 1284.

Сикорский А. П. Государственное управление морским транспортом в Украине в современных условиях (административно-правовой аспект)

В статье рассмотрены общие административно-правовые аспекты деятельности органов государственного управления Украины в сфере морского транспорта. В работе раскрыта компетенция указанных государственных органов и определены основные проблемные вопросы функционирования морского транспортного комплекса Украины в целом.

Ключевые слова: государственное управление, морской транспорт, морской порт.

Sikorskiy O. P. State administration a marine transport in Ukraine in modern terms (administrative and legal aspects)

In the articles considered general administrative and legal aspects of activity of organs of state administration of Ukraine in the field of marine transport. In-process, exposed the jurisdiction of the indicated state organs and defined basic problem questions of functioning of a marine transport complex of Ukraine on the whole.

Keywords: state administration, marine transport, marine port.